

“ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ ΜΟΓ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ”

Ζέτα Παπανδρέου

Διδάκτωρ Διδακτικής της Ιστορίας

ΕΝΟΤΗΤΑ “ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ ΚΑΙ ΜΑΖΙΚΕΣ ΣΦΑΓΕΣ”

Κύριοι πληροφορητές από το πρόγραμμα από το ΜΟΓ είναι η Γιώτα Κολιοπούλου – Κωνσταντοπούλου και ο Αργύρης Σφουντούρης.

Διδακτικοί στόχοι

- ❖ Αποτίμηση των επιπτώσεων της Κατοχής στην ελληνική κοινωνία.
- ❖ Εξέταση των μορφών και της σημασίας της αντίστασης των Ελλήνων εναντίον των δυνάμεων Κατοχής.
- ❖ Μελέτη των τριών αρχών άσκησης γερμανικών αντιποίνων.
- ❖ Χρονολογικός προσδιορισμός των βασικών αρχών άσκησης αντιποίνων και κριτική εξέταση των μεταξύ τους διαφοροποιήσεων.

❖ Επεξεργασία μαρτυριών επιζησάντων από διαφορετικούς ελληνικούς τόπους και συζήτηση σχετική με τη δραματική αλλαγή που προκάλεσαν τα τραυματικά ιστορικά γεγονότα στη ζωή των πληροφορητών.

❖ Κατανόηση της διαδικασίας του πένθους και της υποβόσκουσας οδύνης των ιστορικών υποκειμένων και κοινωνιών.

❖ Διερεύνηση των τρόπων αναζωπύρωσης της μνήμης με τη δημιουργία σχετικών μνημείων ή μουσείων και τη διοργάνωση εκδηλώσεων μνήμης.

❖ Αποτίμηση της σημασίας σύνδεσης των αποζημιώσεων με την ηθική αποκατάσταση των θυμάτων και των οικογενειών τους.

ΔΟΜΗ - ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Η διδακτική μας πρόταση η οποία απευθύνεται σε μαθητές / τριες του Γυμνασίου και του Λυκείου είναι διαρθρωμένη στις ακόλουθες Θεματικές Ενότητες:

- Εισαγωγή
- Κεφάλαιο: Γιώτα Κολιοπούλου – Κωνσταντοπούλου
- Κεφάλαιο: Αργύρης Σφουντούρης

Ψηφιακά εργαλεία εκπαιδευτικής πλατφόρμας: βιογραφικό σημείωμα, χάρτης, λεξικό, χρονολόγιο, φωτογραφίες πληροφορητή, επισκόπηση κεφαλαίων, απομαγνητοφωνημένο κείμενο της συνέντευξης.

**Γιώτα Κολιοπούλου
Κωνσταντοπούλου**
Μαζικές σφαγές

**Εισαγωγή
"Αντίποινα και
μαζικές σφαγές"**

**Αργύρης
Σφουντούρης**
Σφαγή Διστόμου - Το
χωριό Πεσταλότσι -
Αποζημιώσεις και ηθική
αποκατάσταση των
θυμάτων

**Εισαγωγή
"Αντίποινα και
μαζικές σφαγές"**

Είσοδος

Θέματα

Υλικό

Χρονολόγιο

Λεξικό

Αναζήτηση

Επισκόπηση κεφαλαίων

Απομαγνητοφώνηση

- 00:00 Η σφαγή του Διστόμου (1)
- 14:21 "Την επόμενη μέρα ... δεν κοιμόμαστε στο χωριό" (2)
- 17:38 Στο ορφανοτροφείο (3)
- 20:44 Από την Ελλάδα στην Ελβετία: Το χωριό Πεσαλότσι (4)
- 24:09 Ο Αργύρης σπουδάζει στο Πολυτεχνείο της Ζυρίχης (5)
- 26:39 "Γιατί έγινε όλο αυτό;" (6)
- 28:31 Το τραύμα αρχίζει να εκφράζεται (7)
- 30:58 Ιστορία μιας φωτογραφίας (8)
- 34:17 Νομική διεκδίκηση αποζημιώσεων από το γερμανικό κράτος (9)
- 35:14 Επεξεργασία του τραυματικού παρελθόντος (10)

Δραστηριότητες

Η ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ ΔΙΣΤΟΜΟΥ

Η σφαγή του Διστόμου

Συγκάλυψη της απόλυτης παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Η γερμανική τακτική άσκησης αντιποίνων

"ΚΑΤΑΛΑΒΑΜΕ ΟΤΙ ΗΜΑΣΤΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣ ΟΡΦΑΝΑ"

Στάθης Σταθάς "Εδώ το λένε Δίστομο"

ΣΤΟ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟ

"Τρώει κάτι το παιδί, δε θα πεθάνει"

zeaperha@gmail...

Θέματα

Σύντομο βιογραφικό

Δραστηριότητες

Υλικό

Χρονολόγιο

Λεξικό

Αναζήτηση

Με την Ενότητα «*Καταλάβαμε ότι ήμασταν τελείως ορφανά*» (Δραστηριότητα: Στάθης Σταθάς, Εδώ το λένε Δίστομο) και με την Ενότητα *Στο ορφανοτροφείο* (Δραστηριότητα: Τρώει κάτι το παιδί, δε θα πεθάνει)

οι μαθητές / τριες είναι σε θέση να κατανοήσουν την απήχηση και τις συνέπειες των αποτρόπαιων γεγονότων της 10 ης Ιουνίου 1944 στους κατοίκους του Διστόμου.

Δραστηριότητα: Στάθης Σταθάς, Εδώ το λένε Δίστομο

- Αφού ακούσετε το τραγούδι *Εδώ το λένε Δίστομο* σε δύο διαφορετικές εκτελέσεις, με την Χαρούλα Τσαλπαρά:

YouTube. [Χαρούλα Τσαλπαρά, Πιάνο και τραγούδι. Εδώ το λένε Δίστομο.](#) Ανακτήθηκε 14/05/2020.

και με τον Λουκά Τζιτζώκο: YouTube. [”Εδώ το λένε Δίστομο”.](#) Ανακτήθηκε 14/05/2020.,

διαβάστε α) τη μαρτυρία του Στάθη Σταθά για την αποσιώπηση του τραύματος στην οικογένειά του και β) τους στίχους του για το τραγούδι *Εδώ το λένε Δίστομο* που γράφτηκαν στη δεκαετία 1980

και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Τι είδος τραγουδιού σας θυμίζουν;
- Τι ανακοινώνεται με αυτό το τραγούδι;
- Ποιες πληροφορίες περιέχουν η μαρτυρία και το τραγούδι;
- Ποια αξία υποθέτετε πως έχει για τον στιχουργό η έξοδος από τη σιωπή των παιδικών και εφηβικών του χρόνων και το γεγονός της μελοποιημένης ακρόασης των στίχων του;
- Το συγκεκριμένο τραγούδι ενισχύει τα ήδη υπάρχοντα συναισθήματα οδύνης για το γεγονός;

Δραστηριότητα εμφάθυνσης

Τραγούδια μοιρολόγια και ταυτόχρονα ανακοίνωση οδυνηρών ειδήσεων

Οι στίχοι του τραγουδιού *Εδώ το λένε Δίστομο* γράφτηκαν από τον Στάθη Σταθά στη δεκαετία 1980. Πρωτοτραγουδήθηκε από τον Λουκά Τζιτζόκο. Με έναν πολύ ιδιαίτερο τρόπο, όπως διαπιστώσατε, διασκευάστηκε από την Χαρούλα Τσαλπαρά στο πλαίσιο της παρουσίασης του βιβλίου της Καίτης Μανωλοπούλου *Αθέριστος Ιούνης – Δίστομο 1944*. Αθήνα: Εκδόσεις Βεργίνα (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών 22/9/2016).

Ακούστε τώρα και δύο παραδοσιακά τραγούδια που θρηνούν με συγκλονιστικό τρόπο για τα αποτρόπαια γεγονότα της σφαγής και ταυτόχρονα, όπως η παράδοση αιώνων απαιτεί, λειτουργούν και ως φορέας ειδήσεων.

- *Το δόλιο Δίστομο*, τραγούδι του Αραχωβίτη μουσικού Αντώνη Σακκελαρίου. Τραγουδά ο Σταύρος Καλούμενος. Ηχογραφήθηκε στην Αμερική το 1945.
-

YouTube. [Το δόλιο Δίστομο](#). Ανακτήθηκε 14/05/2020.

- *Τρεις μαυροφόρες*, τραγουδά ο Δημήτρης Ζάχος. Παίζουν ο Γιάννης Βασιλόπουλος κλαρίνο και ο Γιώργος Κόρος βιολί.

YouTube. [Τρεις μαυροφόρες – Δημήτρης Ζάχος](#). Ανακτήθηκε 14/05/2020.

Μπορείτε να εντοπίσετε τον διαφοροποιημένο τρόπο που περιγράφονται μελοποιημένα τα γεγονότα της 10ης Ιουνίου 1944 στη δεκαετία του 1940 και στη δεκαετία του 1980; Πώς αποτυπώνονται τότε στη συλλογική μνήμη και πώς τα τελευταία χρόνια;

Όσα παιδιά ασχολούνται με τη μουσική (ενδεικτικά αναφέρουμε κάποια όργανα που ενδεχομένως παίζουν και εύκολα μπορούν να μεταφερθούν στο χώρο της τάξης, όπως ντραμς, κιθάρα, τουμπελέκι) μπορούν να αντιπροτείνουν στα τραγούδια που άκουσαν ένα αυτοσχέδιο δικό τους μουσικό κομμάτι.

Το χωριό Πεσταλότσι
για τα ορφανά παιδιά
του Β΄ Π.Π.

Ένα
μικροκαμωμένο
αγόρι ·
Φωτογραφία

Το γράμμα του
Αϊνστάιν ·
Ντοκουμέντο

Γιόχαν Χάινριχ
Πεσταλότσι ·
Φωτογραφία

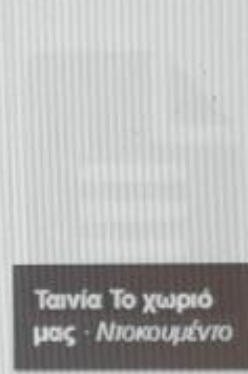
Το χωριό
Πεσταλότσι ·
Ντοκουμέντο

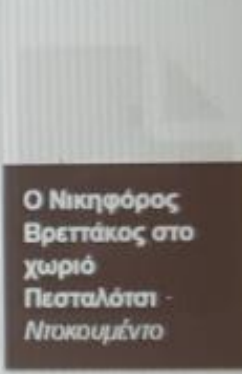
Ζώντας στο
χωριό
Πεσταλότσι ·
Φωτογραφία

"Μητέρα" στο
χωριό
Πεσταλότσι ·
Φωτογραφία

Ταινία Το χωριό
μας · Ντοκουμέντο

Ο Νικηφόρος
Βρεττάκος στο
χωριό
Πεσταλότσι ·
Ντοκουμέντο

Ο Αργύρης με
τον φίλο του
Κώστα ·
Φωτογραφία

Στιγμές
ξεγνοιασίας ·
Φωτογραφία

Η βιογραφία του
Αργύρη
Σφουντούρη ·
Φωτογραφία

Ελληνικός
δημοπικός χορός
στο Πεσταλότσι ·
Φωτογραφία

Ενότητα: Διαχείριση της μνήμης του τραυματικού γεγονότος.

Δραστηριότητα: “Γιατί έγινε όλο αυτό; Τι πρέπει να κάνουμε για να μην ξαναγίνει;”

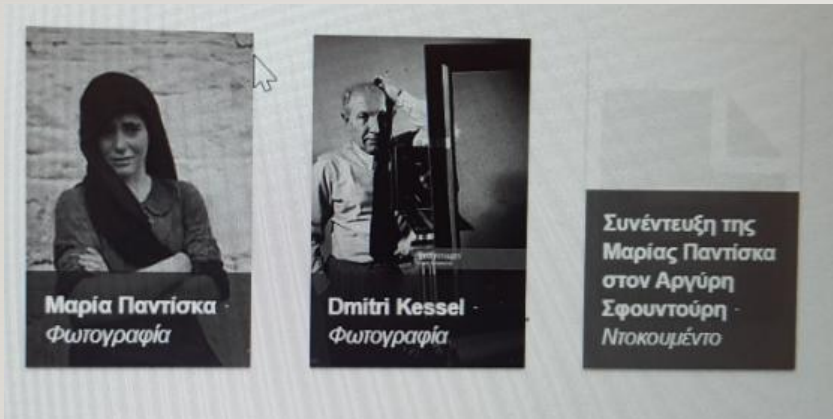

Γιατί επέζησα; Γιατί δε σκοτώθηκα κι εγώ; Μπορεί να αφήσει κανείς πίσω του το παρελθόν, αυτή τη βαριά μαύρη σκιά; Κοιτάζω τον κόσμο και ρωτώ. Αλήθεια το θέλετε αυτό; Είναι όπως ακριβώς θυμάμαι τον εαυτό μου. [Το μικρό παιδί της φωτογραφίας] σφίγγει τα δόντια. Δεν σκέφτεται καν να γελάσει. Τα μάτια ορθάνοιχτα. Κοιτάζει τον κόσμο και ρωτά. Όταν στα τρία σου βρίσκεσαι ξαφνικά στο δρόμο, χωρίς σπίτι και γονείς, όσο κι αν με φρόντιζαν μεγάλες αδερφές, παππούς, γιαγιά, όλα όσα θεωρούσα κόσμο μου είχαν καταρρεύσει, μαζί με το νόημα της ζωής. Μέχρι σήμερα αναρωτιέμαι. Μπορεί να είναι δυνατόν; Ποιος αναλαμβάνει την ευθύνη να μην επιτρέψει να συμβεί ξανά κάτι τέτοιο;»

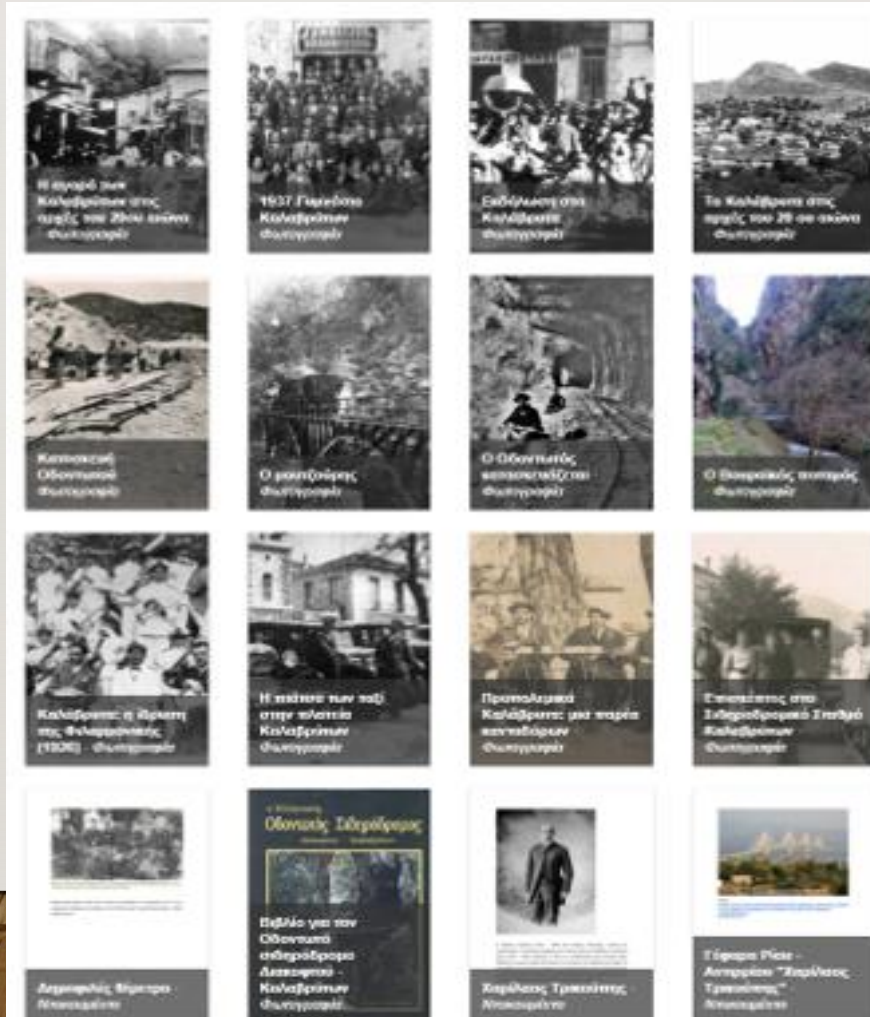
Η ιστορία μιας φωτογραφίας Αποζημιώσεις και ηθική αποκατάσταση των θυμάτων

Δραστηριότητα: Η ιστορία μιας ζωής. Η ιστορία μιας φωτογραφίας.

Ελλάδα - Γερμανία: θέσεις και στάσεις αναφορικά με τα εγκλήματα του εθνικοσοσιαλισμού και την ηθική αποκατάσταση των θυμάτων.

Στο πρώτο στάδιο, στην Ενότητα *Η ζωή πριν τον πόλεμο* (Δραστηριότητα: «Εκείνο που γνωρίζω, όμως, τα Καλάβρυτα από το 1926 είχανε μια πρόοδο τρομερή»), οι μαθητές /τριες μελετούν πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές οι οποίες αναφέρονται στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή της κωμόπολης των Καλαβρύτων, κυρίως κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου.

❑ Στο δεύτερο στάδιο, στην Ενότητα “Μετά ήρθαν οι πίκρες και μας σκεπάσανε”

οι μαθητές / τριες εξετάζουν τον μεθοδικό τρόπο με τον οποίο οι Γερμανοί προσπαθούσαν να εξοντώσουν οποιαδήποτε ελληνική αντιστασιακή δράση και μέσω της εικαστικής έκφρασης γνωρίζουν ιστορικά στοιχεία σχετικά με τη μαζική εκτέλεση των Καλαβρυτινών στις 13 Δεκεμβρίου 1943.

Δραστηριότητα: «Γυναίκες, γυναίκες μας σκότωσαν τους άντρες».

- Παρακολουθήστε στη συνέντευξη πώς περιγράφει η Γιώτα Κολιοπούλου – Κωνσταντοπούλου τη μαρτυρική ημέρα της 13ης Δεκεμβρίου 1943.
-
- Στα έργα του Σπύρου Βασιλείου, του Γιώργου Βελισσαρίδη, του Τηλέμαχου Κάνθου, του Ιωάννη Κυριακίδη και της Αγλαΐας Κυριακοπούλου τα οποία υπάρχουν στο πρόσθετο υλικό, απεικονίζεται ο θρήνος και η απόλυτη οδύνη των επιζησάντων στα Καλάβρυτα.

Σπύρος Βασιλείου "Καλάβρυτα"

Κάνθος Τηλέμαχος "Ο θρήνος της Καλαβρυτινής μάνας"

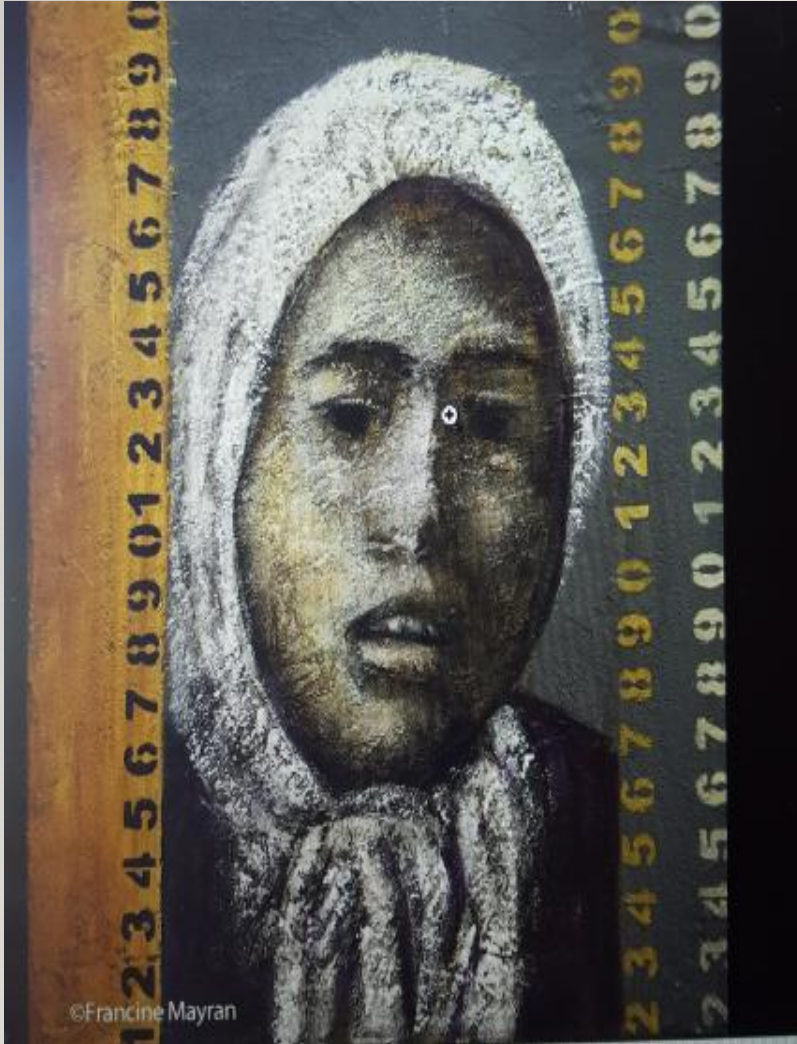

Έργο Ιωάννη Κυριακίδη

Γιώργος Βελισσαρίδης "Καλάβρυτα θρήνος για τη Σφαγή"

Η Francine Mayran και η Άρτεμις Αλκαλάη με τις ενδιαφέρουσες καλλιτεχνικές πρακτικές τους καταδεικνύουν την ακρότητα, την ιστορική μοναδικότητα του Ολοκαυτώματος η οποία συνδέεται με τον προγραμματικό, βιομηχανοποιημένο και ολοκληρωτικό χαρακτήρα της εξόντωσης των Εβραίων. Στο έργο και των δύο που υπάρχει στο υλικό – συμβολικά ή όχι – κυριαρχεί ο αριθμός στο χέρι, το πειστήριο της αδιανόητης απανθρωποποίησης.

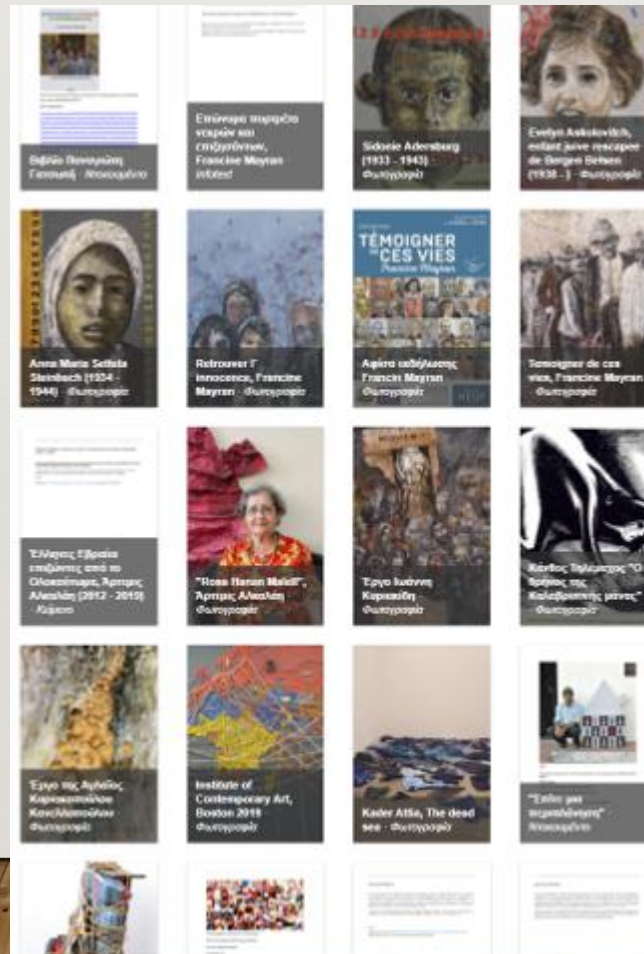
- Francine Mayran. VISAGES D ' ENFANTS SOUS LE NAZISME. Ανακτήθηκε 27/05/2020.
- Rosa Hanan Malell", Άρτεμις Αλκαλάη
- Diablog.eu. Η Άρτεμις Αλκαλάη και η τριλογία της Εμμόνης. Ανακτήθηκε 27/05/2020.

Απόσπασμα από το κείμενο της Ευγενίας Αλεξάκη "Τέχνη και Μεταβατική Δικαιοσύνη. Τόποι συμφιλίωσης στο έργο της Αρτέμιδας Αλκαλάη".

Συνέντευξη της Αρτέμιδας Αλκαλάη στην Ευγενία Αλεξάκη^[1]

«Η διαδικασία προσέγγισης και η συνεργασία με αυτούς τους τραυματισμένους και κατόφρους από οδυνηρή μνήμη ανθρώπους που καταθέτουν τη μαρτυρία τους συνιστά ένα σύνθετο και απαιτητικό εγχείρημα. Η Αλκαλάη, σερβίροντας τις ανάγκες και την τρέχουσα συνθήκη του καθενός και της καθενός και έχοντας πλήρη συνείδηση των ιδιαίτερων αναγκών της προχωρημένης –στην συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων– ηλικίας και βεβαίως των σκαλίων εμπειριών που βίωσαν, έθεσε εξ αρχής ως πρωταρχικό της μέλημα τον άνθρωπο, τη δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης, μιας συνθήκης οσφάλλειας.

Πολλοί από αυτούς έχουν ήδη φύγει από τη ζωή ή είναι πλέον σε πολύ προχωρημένη ηλικία. Η Αλκαλάη μάζερε ουσιαστικά τις τελευταίες μαρτυρίες, συνεχίζοντας να υπάρχουν και όσο η ίδια υπάρχει. Συναισθίζει την εμπειρία της ως εξής: «Η επαφή μου με τους επιζώντες από τα στρατόπεδα άλλαξε ριζικά τις ιεραρχίες μου. Η δύναμη τους να επιστρέψουν στη ζωή και να μετατρέψουν τον θάνατο σε δημιουργία, αγάπη και οικογένεια δεν μπορεί να σφίξει κανέναν ανέπαφο. Αλλά και η ενασχόληση με την ίδια την Τέχνη μάς ωθεί πάντα να βλέπουμε τα πράγματα από άλλη οπτική γωνία. Με άποια τρόπο και να εμπλέκεται ο καθένας μας, είτε σε δημιουργός είτε σε θεατής.»

Μετά από τον ιστορικό-ρεαλιστικό κόσμο του δεύτερου μέρους του τριπτύχου επανέρχεται στον συμβολικό κόσμο της Τέχνης. Για την Αλκαλάη η δημιουργία περνά από ασυνείδητες διαδικασίες μέχρι να έρθει στην επιφάνεια. «Η τέχνη αφυπνίζει, σχολιάζει δύσκολα θέματα, θραυπίζει, επουλώνει, και λάνει οδούς – χωρίς λόγια.»

Εικαστική έκθεση «Όταν το σπίτι δεν θα σ' αφήσει να μείνεις: η μετανάστευση μέσω της σύγχρονης τέχνης».

Καλλιτέχνες από όλο τον κόσμο παρεμβαίνουν εικαστικά για τη μετανάστευση, την προσφυγιά, τον εκτοπισμό ανθρώπων στις μέρες μας.

Στη φωτογραφία γλυπτό έργο του **Camilo Ontiveros** με τίτλο «Προσωρινή αποθήκευση: Τα υπάρχοντα του Juan Manuel Montes» (“Temporary Storage: The Belongings of Juan Manuel Montes”, 2017).

“When Home Won’t Let You Stay: Migration Through Contemporary Art”, *Institute of Contemporary Art / Boston*, 2019

Institute of Contemporary Art, Boston 2019

Kader Attia, The dead sea

